

TESADÜFÜN ÖTESİ

MARTIN PLIMMER

Gazeteci, yayıncı ve kurmaca anı kitabı *King of The Castle*'in [*Şatonun Kralı*] yazandır. Bir keresinde, kafasını küt diye çarptıktan sonra gittiği bir hastanenin bekleme odasında baş ağrısı konusunda yazmış olduğu bir makalesini iki yıllık bir derginin açık duran sayfasında gördü.

BRIAN KING

Radyodaki fly-on-the-wall [duvardaki sinek çekim tekniği] belgesellerinin ödüllü öncüsüdür; uzun süredir devam eden *Unreliable Evidence* [*Güvenilmez Kanıtlar*] adlı hukuksal tartışma dizisi ve tesadüfen Martin Plimmer tarafından sunulan, tesadüflerle ilgili bir dizi de dahil olmak üzere BBC Radio 4'teki yüzlerce programın yapımcısıdır.

ÖZLEM KORKMAZ

İstanbul doğumludur. Yıldız Teknik Üniversitesi İstatistik Bölümünden mezun oldu ve Yüksek Lisansını Marmara Üniversitesi Mühendislik Yönetimi Bölümünde tamamladıktan sonra akademik eğitimine Hollanda'da Radboud Üniversitesi Yapay Zekâ Yüksek Lisans Bölümünde devam etti. Doğal ve yapay sistemler arasındaki etkileşimi, bilgisayarlı modelleme kullanarak geliştiren Bilişsel Programlama uzmanlık alanında çalıştı. Ayrıca Avustralya'da uluslararası bir şirkette üst düzey proje kontrolörü olarak çalıştı.

Tesadüfün Ötesi

© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Beyond Coincidence

© 2006, Martin Plimmer and Brian King

Kitabın Türkçe yayım hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren Özlem Korkmaz

Dizi Editörü Kerem Cankoçak

Redaksiyon Şahin Arslan

Kapak Tasarımı Füsün Turcan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-560-1

1. Basım: Mayıs 2022

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

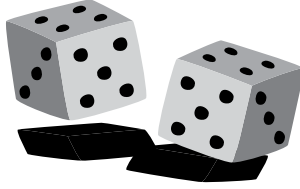
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Çağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

MARTIN PLIMMER
ve
BRIAN KING

TESADÜFÜN
ÖTESİ

*Şaşırtıcı tesadüflerin hikâyeleri ve
arkalarında yatan gizem ve matematik*

Çeviren: Özlem Korkmaz

ALFA

*Tesadüfen ikimize de ders veren
Peter Rodford'un anısına.*

tamadros.com

İÇİNDEKİLER

Teşekkür, 7
Giriş, 9

Kısım 1

MİKROSKOP ALTINDAKİ TESADÜF

1	KOZMİK EVET!	19
2	TESADÜFLERİ NEDEN SEVERİZ	29
3	DÜNYA KÜÇÜK: TESADÜF VE KÜLTÜR	50
4	ÇOK BOYUTLU KÜÇÜK BİR EVREN: TESADÜF VE BİLİM	67
5	RIHTIMDAKİ TESADÜF	83
6	ŞANS MI TESADÜF MÜ?	97
7	TESADÜF AKLA YATKIN MIDIR?	120

Kısım 2

ÇİĞİRİNDAN ÇIKMIŞ TESADÜF

1	DÜNYA KÜÇÜK	135
2	DÜNYA FAZLA KÜÇÜK	147
3	SENİ BURADA GÖRECEĞİM AKLIMA GELMEZDİ	153
4	KAYIP EŞYA KUTUSU	159
5	SANATI TAKLİT EDEN HAYAT	167
6	ZAMANINDA TEZAHÜRLER	179

7	UĞURSUZLUK VE LANETLER	186
8	TARİH TEKERRÜR EDER	196
9	YANKILAR	201
10	İSİMLER	214
11	PARALEL HAYATLAR	225
12	İYİ ŞANSLAR	241
13	TARİHLER, NUMARALAR VE YANLIŞ NUMARALAR	256
14	PSİŞİK TESADÜFLER	266
15	ZIPLAYAN BEBEKLER VE GOLF TOPLARI	273
16	APOKRİF	280

Nihai Tesadüf, 289
Dizin, 291

tamadres.com

TEŞEKKÜR

Tesadüflerin izini ilk sürenler biz değiliz ve sonuncu da biz olmayacağız.

Bizden önce davranan ve sonsuz olasılık evrenini araştırdığımız süre boyunca, parlak izleriyle karşılaştığımız herkese teşekkürler. Özellikle de tesadüflerin izini süren süper-dedektif yazarlar Ken Anderson ve Alan Vaughan'a ve ayrıca onları ziyaret ettiği gibi bizi de ziyaret eden Kütüphane Meleşine teşekkürler.

Matematikçi Ian Stewart'a, psikolog Chris French ve Richard Wiseman'a, yazar John Walsh'a, komedyen Arnold Brown'a, kabare düeti Kit and the Widow'a, medyum Craig Hamilton-Parker'a, biyolog Rupert Sheldrake'e, araştırmacı bilim insanı Pat Harris'e, dağcı Christina Richards'a ve hukuk danışmanı David Barron'a da teşekkürler. Kutsal temsilcimiz Louise Greenberg ve kartal gözlü editörümüz Ruth Nelson'a teşekkürler.

Kişisel evrenlerinin kendi içine çöktüğünü fark edecek kadar ferasetli olan ve detayları gelecek nesiller için kaydeden herkese teşekkürler. Ayrıca bu kayıtları toplayan ve çoğuna erişimimizi sağlayan Sue Carpenter'a da teşekkürler.

Bu kitaba ilham veren orijinal Radio 4 programı *Beyond Coincidence*'ı [*Tesadüfün Ötesi*] yaptığımız Tested Productions'dan Nick Baker'a da özel teşekkürler.

Son olarak, anlamı veya anlamsızlığı ne olursa olsun, balonları tesadüfleri inkâr edenlerin huzurunda patlayan, büyüleyici, afacan ve eğlenceli Laura Buxonlara teşekkürler.

*“Herhangi bir tesadüf” dedi Bayan Marple
kendi kendine, “Her zaman kayda değerdir.
Eğer sadece bir tesadüf ise, onu daha sonra
bir kenara atabilirsiniz.”*

Agatha Christie

tamadres.com

GİRİŞ

İlk kitabımız çıktığından bu yana, bizi şaşırtan, hoşnut eden ve aynı derecede de hayrete düşüren sıra dışı tesadüfler düzenli olarak gerçekleşmeye devam etti.

Eğer bu gibi durumların arkasında birleştirici tuhaf bir güç varsa, bu gücün azalmamış olduğu açıkça bellidir. Matematikçilerin, tesadüflerin olasılık yasalarının basit tezahürlerinden başka bir şey olmadığına ilişkin ısrarı, kendilerini olağanüstü tesadüfi olayların tam kalbinde bulanların yanında bir dereceye kadar etkili olur. Yakın bir zamanda geniş çapta haber olan aşağıdaki hikâyede yer alan iki adamın örneğinde olduğu gibi:

ABD karayollarını denetleyen eyalet polisi Michael Patterson 2018 Yaz'ında New Jersey'de devriye gezerken küçük bir trafik suçundan dolayı beyaz bir BMW sürücüsünü kenara çekti.

Sürücü Mathew Bailly emekli bir polis memuruydu ve iki adam konuşurken, Patterson Bailly'e, Poe Place Caddesi'nde büyümüş olduğundan bahsetti. Bailly ona, Poe Place'i gayet iyi hatırladığını söyledi çünkü 27 yıl önce henüz acemi bir polisken, orada bir bebeği evine teslim etmişti.

27 yaşındaki Patterson'ın olaylar arasında bağlantı kurması uzun sürmedi. Annesi doğum yaptığı günkü hikâyeyi çok sık anlatırdı; kocasının paniğe kapılıp 911'i aradığı ve bunun üzerine bir polis memurunun yardıma gelmiş olduğu o hikâyeyi.

"Evet" dedi Patterson. "O bebek bendim. Beni aileme teslim ettiğiniz için teşekkür ederim."

Bu nefis bir hikâyedir. İki adamın böyle şık bir şekilde yenden bir araya gelmeleri harikulade. Bu sadece bir tesadüf müydü yoksa bazı kozmik güçler iş başında mıydı? Böyle bir şans oluşumuna karşı olasılıklar astronomik değildir ancak olaya dahil olan bu iki adam başlarına oldukça özel bir şeyin gelmiş olduğunu kesinlikle hissetmişti.

Tesadüfleri çevreleyen bilim ve psikoloji alanında yapılmış olan son çalışmalar, görünüşte açıklanamayan olayların neden ortaya çıktığı ve daha da önemlisi bunların insan davranışını nasıl etkilediği konusunda büyüleyici yeni fikirler üretti.

Mesela, bilişsel psikoloji deneyleri, fareler ve insanlar arasında düzgün hazırlanmış bir rekabet ortamında bir dizi rastlantısal, tesadüfi olaylara doğru tepki verme görevinde, farelerin neredeyse kesin olarak insanlardan daha üstün geldiğini ortaya koymaktadır.

Bunu evde deneyebilirsiniz. Arkadaşlarınızı ve onlarla eşit sayıda fareleri etrafınıza alın. Sonra onları art arda yeşil ve kırmızı ışık yağmuruna tutun. Işıkların %80'i yeşil ve %20'si kırmızı olacak şekilde ayarlayın ancak rastgele yolla. Bütün deneklerden, bir sonraki gerçekleşecek ışığın rengini tahmin etmesini isteyin. Farelerin yeşil ışığın daha fazla olduğunu hemen fark ettiğini ve doğru bir şekilde sürekli daha muhtemel rengi, yeşili seçtiğini göreceksiniz. (Bununla beraber fareler deneyde yer almalarına ve doğru cevap vermelerine teşvik edilmeleri için ödülle ihtiyaç duyacaklardır.) Arkadaşlarınız da yeşil ışığın baskın olduğunu fark edeceklerdir ancak karşı konulamaz bir şekilde kırmızının gerçekte olduğundan daha sık görüneceğine inanmalarına yol açan "örüntülerin" ne olduğunu tespit etme cezbediciliğiyle dikkatleri dağılacaktır. Arkadaşlarınızın başarı oranı düşecektir. Fareler kazanacak ve dünyayı devralacaklar...

Rastlantısallık kavramını anlamadaki müzmin başarısızlığımızı inceleyen psikologlar, olaylar silsilesindeki örüntüleri bulup araştırmaya yönelik güçlü bir insani eğilim saptadılar. Bunu "kümenleme illüzyonu" olarak adlandırdılar. Kumarbazlar ya da en azından kötü kumarbazlar, dağıtılan